

АНАЛИЗА БИЛАНСА

Додатак „Народном Благостању“

БРОЈ 20

БЕОГРАД, 16. МАЈ 1936.

ГОДИНА VIII

Увећан број

Садржај:

»Rosija Fonsijer« друштво за осигурање и реосигурање у Београду
Општинска штедионица и založni завод града Београда, Београд
Рудници угља у Алексинцу б. д., Алексинац
Осјечка леваоница жељеза и творница стројева д. д. у Осјеку
Трговачка банка, Cetinje

»ROSIJA FONSIJER« DRUŠTVO ZA OSIGURANJE I REOSIGURANJE U BEOGRADU

Упркос побољшању привредних прилика у земљи осигуравачући посао nailazio је још у прошлој години на велике теškoће, како то констатује управни одбор »Rosije Fonsijer«, једног од наших највећих осигуравачућих друштava. Углавном су кварили посао пад вредности имовине и безобзирна конкуренција друштava. Tarifni споразум који је, по одобрењу Министарства трговине и индустрије, stupio на снагу 1 мarta о. г. може, по мишљењу управе, да доведе до санације осигуравачућег посла. За анализу резултата рада »Rosija Fonsijer« у последњим годинама морамо поћи од рачуна губитка и добитка, који друштво објављује сваке године са свима подробношћима.

Рачун губитка и добитка

Приходи	1932	1933	1934	1935
	у hiljadama dinara			
Животно оdeljenje	67.760	68.755	77.066	83.379
Пожарно оdeljenje	13.119	11.524	10.651	10.376
Elementarno оdeljenje	3.403	3.022	2.981	3.898
Пренос добити из прошле године	193	231	370	536
Камата	359	590	860	429
Приход од непокретности	471	431	566	1.413
Рашоди				
Животно оdeljenje	44.125	65.550	76.649	83.358
Пожарно оdeljenje	11.011	9.243	8.773	8.235
Elementarno оdeljenje	2.751	2.348	2.672	3.095
Пореzi	440	439	527	996
Административни рашоди	3.122	3.158	3.051	2.947
Трошкови зграде	—	—	—	439
Отпис	154	445	287	21
Разлика на курсу	—	—	—	659
Добитак	703	371	536	278
Збир прихода или рашода	82.305	84.554	92.496	100.028

I. Анализа рачуна губитка и добитка

»Rosija Fonsijer« наводи сваку грану осигурања посебно. Ови глобални бројеви, међутим, не могу да служе као основа за закључке, пошто садрже и tzv. техничке позције које немају скоро никакве везе са текућим пословањем. На њих ћемо се вратити доцније, приликом анализе појединих грана пословања.

Од прихода који немају везе са осигурањем имамо камате и принос од непокретности. Камате су смањене са 860 hilj. din. у 1934 на 429 hilj. у 1935 г. Више него двapут порасли су приходи од непокретности, са 566 hilj. din. у 1934 г. на 1,4 mil. у 1935 г. Овога пута наведени су бруто приходи, што објашњава велики пораст. По одбитку трошкова за зграде од

439 hilj. din. видимо да је и нето пораст већи за 400 hilj. din. У 1935 г. појављује се приход ново купљене palate у Загребу. Административни трошкови скоро су стални за последње четри године, са скоро 3 mil. dinara са јасном тенденцијом смањивања. Nasuprot томе порези показују пораст са 527 hilj. din. у 1934 г. на 996 hilj. у 1935. Од 1932 порези су порасли за 103% при општем назадовању послова. Чисти добитак у 1935 г. износи 278 hilj. din. који је, као и ранијих година, пренет на нови рачун. У ствари, ако узмемо у обзир прошлогодишњи добитак од 536 hilj. din., имамо губитак од 258 hilj. То је више него компензирано са добитком на курсу hartija од вредности, од 659 hilj. din., који нема везе са осигурањем. Ова свота је призната рачуну hartija од вредности, или другим речима повећана имовина. Рачунски добитак од 278 hilj. din., напротив, остаће на Рачуну добитка и губитка и служиће као резерва у 1936 г.

A. Осигурање живота

У овој најважнијој грани посла показало је друштво »Rosija Fonsijer« у прошлој години врло лепе усpehe. На крају 1935 г. било је на снази 8520 polisa према 7950 крајем 1934, 7868 крајем 1933 и 7863 крајем 1932 године. Осигурани капитал кретали су се овако: крајем 1932 г. 201,6 mil. din., 1933 г. 200,14 mil., 1934 г. 204,1 mil. и 1935 г. 210 mil. Сразмерно много jači пораст броја polisa од осигураног капитала показује да је осигурана свота по појединој полиси нижа. »Rosija Fonsijer« је успела да појачањем аквизиције увуће најшире народне слојеве у круг својих осигураних. Рачун губитка и добитка овог оdeljenja показује следећу слику:

Приходи	1932	1933	1934	1935
	у hiljadama dinara			
Резервне премије из прошле године	30.931	34.321	37.294	44.460
Преносне премије из прошле године	3.532	3.094	2.768	2.616
Резерва штета из прошле године	997	952	1.296	1.226
Премије	9.364	9.019	8.556	9.121
Даžбине	47	57	37	73
Рез. премија реосигурача на концу године	17.804	19.283	22.784	23.948
Преносна прем. реосигурача на концу године	1.669	1.508	1.443	1.510
Рез. штета реосигурача на концу године	381	516	490	425
Рашоди				
Рез. премије реосигурача из прошле године	16.136	17.804	19.283	22.784
Преносна прем. реосигурача из прошле године	1.944	1.669	1.508	1.443

Rez. štete reosigurača				
iz prošle godine	399	381	516	490
Premija reosiguranja	4.601	4.461	4.340	4.272
Štete i doživljenja po				
odbitku reosiguranja	1.208	966	696	1.097
Iskupi po odbitku reosig.	1.122	1.477	1.687	1.400
Isplaćene neto dividende	7	7	4	4
Provizije po odbitku reosig.	288	343	309	522
Rezervne premije				
na koncu godine	34.321	37.294	44.460	47.493
Prenosne premije života	3.094	2.768	2.616	2.789
Rezerve šteta na				
koncu godine	952	1.296	1.226	1.064
Zbir prihoda	64.760	68.755	77.066	83.379
Zbir rashoda	64.124	68.550	76.649	83.358
Razlika	+ 636	+ 205	+ 415	+ 21

Na visinu zbira rashoda odnosno prihoda u prvom redu utiču t. zv. tehničke pozicije, rezervne i prenosne premije kao i rezerva šteta koje predstavljaju prelazne pasivne pozicije. One su po prirodi osiguravajućeg posla stalne. »Rosija Fonsijer« detaljno navodi među rashodima i udeo reosigurača. On se ne pojavljuje u računu izravnjanja, nego samo u računu gubitka i dobitka i kao ostale tehničke pozicije prenosi se iz godine u godinu. Procentualni udeo rezervnih premija reosigurača u ukupnoj rezervnoj premiji je u 1935 g. 48%, u 1934 g. 44%, u 1933 g. 48% i 1932 g. 47%. Nešto ispod polovine osiguranih svota je kod drugih zavoda reosigurana, što za osigurane, naravno, predstavlja povećanje sigurnosti. Između prihoda, osim tranzitornih pozicija, najvažniju stavku čine premije i dažbine. One su u 1935 g. porasle na 9,2 mil. din. prema 8,5 mil. u prethodnoj i 9 mil. u 1933 godini. Ovi brojevi predstavljaju bruto premiju uključivo premije reosiguranja koje su iznosile u odgovarajućim godinama 4,2 mil., 4,3 mil. i 4,4 mil. din. Neto premije su porasle sa 4,2 mil. din. u 1934 g. na 4,9 mil. u 1935 g. Za poslednje četiri godine nije postignuta ta visina premija, a i prema godinama pre krize predstavlja rezultat postignut u prošloj godini lep uspeh koji je pojačan nazadovanjem isku-pa polisa sa 1,68 mil. din. u 1934 na 1,4 mil. u 1935 g.

Godina	Premije i dažbine	Štete i proviz.	u %
	u hilj. dinara		
1928	3.351	1.088	33.1
1929	6.650	2.019	30.6
1930	5.690	1.908	33.5
1931	5.783	1.674	28.8
1932	4.810	1.503	31.3
1933	4.615	1.309	28.5
1934	4.253	1.005	24.0
1935	4.922	1.619	32

Od 1,6 mil. din. koliko iznose štete i provizije, najveći deo otpada na slučaj smrti i doživljenja, i to 1,1 mil. u 1935 g. prema 696 hilj. u 1934 g. I u ovoj godini su smrtni slučajevi ostali ispod predviđenog procenta smrtnosti, dok je porastao udeo po doživljenju isplaćenih polisa. 500 hilj. din. otpada na neto provizije, prema 300 hilj. u ranijoj.

B. Odeljenje požara

U prošlogodišnjoj analizi konstatovali smo nazadovanje ove grane poslovanja kod »Rosije Fonsijer«. U 1935 g. ovaj se proces nastavio, što se najbolje vidi iz sledećeg računa gubitka i dobitka:

Prihodi	1932	1933	1934	1935
	u hiljadama dinara			
Rezervne premije iz prošle godine	1.855	1.516	1.327	1.587
Rezervne štete iz prošle godine	957	864	635	884
Premije	8.964	7.920	7.523	6.792

Dažbine	1.343	1.224	1.166	1.114
Rashodi				
Premija reosigurača	5.303	4.627	3.556	3.489
Štete neto	2.311	1.830	1.723	1.922
Provizije neto	1.016	823	1.023	890
Rez. premije na				
na koncu godine	1.516	1.327	1.587	1.336
Rez. šteta na				
koncu godine	864	635	884	597
Zbir prihoda	13.119	11.524	10.651	10.376
Zbir rashoda	11.010	9.243	8.773	8.235
Razlika	+ 2.109	+ 2.281	+ 1.878	+ 2.141

Bruto premije za poslednje četiri godine pokazuju stalno smanjenje sa 7,9 mil. 1933 g. na 7,5 mil. 1934 i 6,8 mil. 1935 g., koje u 1935 g. prema prethodnoj iznose 700 hilj. dinara. Neto premije su za isto toliko manje, pošto se nije menjao udeo reosiguranja (3,5 mil. dinara). Smanjenje obima osiguranja protiv požara svesna je mera sa strane uprave zbog većeg rizika. Procentualni udeo neto šteta i provizija s jedne, i neto premija i dažbina s druge strane bio je sledeći za poslednjih sedam godina.

Godina	Premije i dažbine	Štete i proviz.	u %
	u hilj. dinara		
1928	6.867	4.559	67
1929	6.480	3.879	59.6
1930	6.774	4.022	59.4
1931	6.480	4.361	67.1
1932	5.003	3.327	66.5
1933	4.517	2.653	58.8
1934	5.133	2.746	53.8
1935	4.417	2.812	65

Udeo je u 1935 g. 65% prema 53,8% u prethodnoj godini. Uzrok tome je jedino smanjenje premija i dažbina dok su štete i provizije ostale skoro na istoj visini. Po računskom efektu odeljenje požara je najaktivnije. Razlika između zbira prihoda i rashoda iznosi 2 mil. din. prema 21 hilj. din. kod osiguranja života i 800 hilj. din. kod ostalog elementarnog osiguranja. Poslovna ekspanzija kod osiguranja života iziskuje veće provizije, koje nesrazmerno opterećuju sadašnji godišnji završni račun, pošto će plod tog rada biti vidljiv tek u idućim godinama. Obrnut je slučaj kod osiguranja protiv požara, poslovni obim se sužava, što još ne dolazi do izražaja u smanjenju šteta, ali provizije padaju.

C. Ostale grane elementarnog osiguranja

U ostale grane elementarnog osiguranja ulazi osiguranje protiv provalne krađe, nesrećnih slučajeva, zakonske odgovornosti jemstva, loma stakla, grada, osiguranje transporta, automobila itd.

Prihodi	1932	1933	1934	1935
	u hiljadama dinara			
Rez. premije iz prošle godine	276	254	321	349
Rezerve šteta iz prošle godine	297	312	281	535
Premije: nezgode, provale, transporta, grada, stakla i dr.	2.495	2.152	2.103	2.671
Dažbine	334	303	276	340
Rashodi				
Premije reosiguranja	1.695	1.274	1.135	1.448
Neto štete	375	402	543	737
Neto provizije	115	70	109	160
Rez. premije na koncu godine	254	321	348	434
Rez. šteta na koncu godine	312	281	535	316

Zbir prihoda	3.402	3.022	2.981	3.896
Zbir rashoda	2.751	2.348	2.672	3.095
Razlika	+ 651	+ 674	+ 309	+ 801

Bruto premije stalno su padale do 1934 g. a u toj godini je nastupio preokret. Porast u 1935 g. prema prethodnoj iznosi 500 hilj. din. ili 25%. Ova grana osiguranja je izložena najvećem riziku, i zato je i udeo reosiguranja najveći i iznosi 55% u 1935 g. prema 54% u prethodnoj godini. Procentualni udeo neto šteta u neto premijama pokazuje sledeća tablica:

Godina	Premije i dažbine	Štete i proviz. u hilj. dinara	u %
1928	2.379	1.674	69,7
1929	1.498	649	43,2
1930	1.221	704	58,6
1931	1.059	493	44,8
1932	1.135	490	44,5
1933	1.181	472	40
1934	1.244	652	54,3
1935	1.564	897	57

Neto premije ovih grana osiguranja u stalnom su porastu. Štete i provizije rastu u još većoj meri, a zbog toga se povećao procentualni odnos šteta i provizije prema premijama i dažbinama.

II. Analiza imovnog stanja

Račun izravnanja

Aktiva	1932	1933	1934	1935
	u hiljadama dinara			
Gotovina	703	628	617	577
Potraž. kod banaka	9.005	10.070	15.320	7.329
Nepokretnosti	10.930	11.330	12.419	22.847
Hartije od vrednosti	4.761	4.824	5.108	5.945
Razlika drž. hart. od vred.	1.884	942	264	—
Hipotek. zajmovi	2.171	2.987	2.002	1.899
Zajmovi na polise života	7.025	7.793	7.954	8.166
Filijale i zastupstva	9.068	10.019	9.014	8.980
Tek. rač. osig. društava	4.026	3.123	3.583	2.583
Depoi osig. društava	1.344	1.248	1.190	1.370
Razni dužnici	926	1.175	1.645	1.734
Inventar po otpisu	257	231	208	190
Kaucije	115	115	115	115
Pasiva				
Glavnica	5.000	5.000	5.000	5.000
Rez. premije života	34.321	37.294	44.460	47.493
Prenos. premije života	3.093	2.768	2.616	2.789
Rezerva šteta života	952	1.296	1.226	1.064
Rez. premije požara	1.516	1.327	1.587	1.337
Rezerva šteta požara	864	635	884	597
Rez. premije elementara	254	321	348	434
Rezerva šteta elementara	312	281	535	316
Rezervni fondovi	50	50	50	50
Penzioni fond	2.107	2.345	—	—
Tek. rač. osig. društava	455	574	346	461
Depoi osig. društava	2.379	2.045	1.633	1.666
Razni poverioci	94	69	106	106
Polagači kaucija	115	115	115	115
Dobitak	702	371	536	278
Zbir bilansa	52.217	54.491	59.443	61.734

Zbir bilansa »Rosija Fonsijer« porastao je sa 59,4 mil. din. u 1934 g. na 61,7 mil. u 1935 g. Najveću poziciju bilansa čine rezervne i prenosne premije i rezervne štete od kojih je rezervna premija života najvažnija. Ona je u 1935 g. iznosila 47,5 mil. din. prema 44,4 mil. 1934 g., a njen procentualni udeo u zbiru bilansa bio je 76% u 1935 g. prema 75% u prethodnoj godini. Njena visina nije u neposrednoj vezi sa poslovanjem. Osiguravajuća društva naplaćuju jednake premije za vreme trajanja ugovora o osiguranju. Ri-

ziko smrtnosti je međutim u mladim godinama manji a u starijim veći. Da bi se izjednačio riziko, osiguravajuća društva iz jednog dela premija obrazuju fond, čija visina zavisi od procenta smrtnosti i kamatne stope koja služi za izračunavanje visine potrebnog kapitala posle izvesnog vremena. Prenosne premije i rezerve šteta su jednostavne tranzitorne pozicije, koje pretstavljaju unapred primljene premije odnosno već dospele ali još neisplaćene štete. Prenosne premije života iznose u 1935 g. 2,8 mil. din. prema 2,6 mil. u prethodnoj godini, rezerva šteta 1 mil. prema 1,2 mil. Rezervne premije požara smanjile su se sa 1,6 mil. din. u 1934 na 1,3 mil. u 1935, a rezerva šteta sa 884 hilj. na 597 hilj. Kod ostalog elementara imamo povećanje rezervnih premija sa 348 hilj. na 434 hilj. a smanjenje rezervnih šteta sa 535 hilj. na 316 hilj. Glavnica društva iznosi 5 mil. din., a rezervni fond 50 hilj. Obaveze »Rosija Fonsijer« prema drugim osiguravajućim društvima, novčanim zavodima i raznim poveriocima iznose u 1935 g. 2,2 mil. prema 2,1 mil. u prethodnoj godini.

Skoro polovina premijskih rezervi plasirano je u nepokretnosti i to 22,8 mil. din. prema 12,4 mil. u 1934 g. Ova je pozicija porasla usled kupovine jedne palate u Zagrebu za 10 mil. din. »Rosija Fonsijer« je u 1935 g. smanjila svoja potraživanja kod banaka sa 8 mil. din. prema 1934 g. Ova je svota upotrebljena najvećim delom za isplatu kupljene kuće. Promena u sastavu imovine povećala njen rentabilitet. Banke ne mogu danas da odobravaju velike kamate svojim mušterijama, dok kuće sa dobrim položajima u našim najvećim gradovima daju lepu rentu. Kod banaka je ostalo po tekućem računu 7,3 mil. din. prema 15,3 mil. u prethodnoj godini. Gotovina za poslednje četiri godine kreće se oko 600 hilj. din., u 1935 g. ona iznosi 577 hilj. Hartije od vrednosti porasle su za 900 hilj. na 5,9 mil. u 1935 g., od čega najveći deo (650 hilj. din.) otpada na porast kursa, a samo 250 hilj. na nove kupovine. Hipotekarni zajmovi opadaju u maloj meri sa 2 mil. din. u 1934 g. na 1,9 mil. din. u 1935 g., što je u vezi sa opadanjem osiguranja protiv požara. Zajmovi na polise života su i u 1935 g. u porastu, sa 7,9 mil. din. na 8,1 mil. Potraživanja od filijala iznose 8,9 mil. din. prema 9 mil. u 1934 g. Potraživanja kod ostalih osiguravajućih društava i raznih dužnika dostižu visinu od 5,3 mil. din. prema 6,2 mil. din. u 1934 godini.

Kapital »Rosija Fonsijer« plasiran je sigurno, vođeno je računa o podeli rizika i o likviditetu tako da je očuvan interes osiguranih u najvećoj meri.

U upravnom odboru su g. g.: d-r Bogdan Marković, predsednik; A. Bilinin, Josip Janović, prof. d-r Leon Kojen, I. Poselt, d-r A. Frideši di Rattalma, M. Antić, Sv. Godevac, Tihomir Panić i Đura Paunković, gl. direktor. U nadzornom odboru su g. g.: Gojko Đermanović i Karlo Kun.

OPŠTINSKA ŠTEDIONICA I ZALOŽNI ZAVOD GRADA BEOGRADA, BEOGRAD

Medu retke novčane zavode kod kojih ulozi nisu nadadovali ni u godinama krize spada i Beogradska opštinska štedionica. Ona je jedna od najmladih samoupravnih štedionica u našoj zemlji, pošto je osnovana tek u martu 1929. Pa ipak, ona zauzima među njima vidno mesto, blagodareći obazrivom radu i jakom temelju koji joj je Opština grada Beograda postavila pri samom osnivanju.

U našim ranijim analizama detaljno smo izložili funkcije i zadatke štedionice, pa možemo odmah preći na proučavanje njenog poslovanja u prošloj godini. Obim poslova bio je veći nego u prethodnoj godini. Nešto je veća i zarada štedionice, uprkos smanjenju kamate na date zajmove i držanju velike gotovine u cilju da se ulagačima osigura mogućnost podizanja uloga u svakom momentu.

Bilansi za 4 poslednje godine ovako izgledaju:

Račun izravnanja

Aktiva	1932	1933	1934	1935
	u hiljadama dinara			
Gotovina	1.446	1.080	990	2.429
Kod banaka po žiru	2.721	9.185	9.974	13.470
Eskont	11.907	8.475	11.644	14.117
Lombard hartija	2.567	1.853	1.567	1.944
Zajmovi na dragocenosti	996	1.429	2.180	3.027
Zajmovi na ručnu zalogu	179	513	1.070	1.469
Tekući računi	803	151	170	835
Beogrđ. opština — tek. rač.	17.001	17.002	16.991	16.949
Beogr. opšt. — lomb. zajam	13.075	9.793	6.250	5.468
Hartije od vrednosti	3.416	1.948	1.131	1.131
Vrednost gar. fonda	27.000	26.465	26.465	26.465
Nepokretnosti	—	—	118	118
Nameštaj i pribor	329	280	270	189
Osnivački troškovi	59	—	—	—
Razni računi	—	—	—	1.420
Ostave i kaucije	20.628	19.183	18.396	3.153
Naplate	94	—	26	20
Dužnici za gar. pisma	1.919	1.108	580	—
Dužnici za žira	117.700	63.837	50.773	45.939
Depo opšt. taks. maraka	11.947	9.395	7.110	5.040
Pasiva				
Garantni fond opštine	30.000	29.448	29.448	29.448
Rezervni fondovi	2.849	3.962	5.337	6.640
Penzioni fond	174	248	334	423
Ulozi na štednju:				
po ulož. knjiž.	26.856	27.480	29.436	31.032
po omlad. štednji	3.161	3.720	4.048	4.324
po tek. rač.	1.594	1.126	2.434	1.949
Potraž. opšt. po raz. rač.	3.090	1.817	646	8.096
Pasivni tek. računi	13.075	9.793	6.250	5.468
Tantijeme	116	121	143	144
Razni računi	585	455	746	1.507
Ostave, kauc., naplate itd.	125.288	93.523	76.885	54.152
Zbir bilansa	233.790	171.697	155.708	143.183
Obrtni kapital	81.502	78.174	78.823	89.031

Pada u oči da se zbir bilansa iz godine u godinu smanjuje. U 1935 je za 12,5 miliona manji nego krajem 1934 godine. Međutim, ove promene su izazvane prvenstveno smanjenjem obaveza štedionice po datim žirima, garancijama, kaucijama i ostavama. Svi drugi poslovi, koji su za štedionicu i mnogo važniji, ukazuju na znatan napredak.

U pasivi, koju ćemo prvo analizirati, vidimo da se umesto glavnice pojavljuje garantni fond opštine, sa 29,4 miliona. Taj garantni fond sastoji se iz dotacija Beogradske opštine u gotovini od 3 miliona dinara i u obveznicama Ratne štete. U aktivni se nalazi protuvrednost ovih efekata, u poziciji »vrednost garantnog fonda« (26,46 miliona). Garantni fond se ima postepeno vratiti Beogradskoj opštini — iz viškova čiste dobiti. On će u toku vremena nestati. Sopstvena sretstva štedionice su rezervni fondovi, koji su prošle godine povišeni na 6,64 miliona prema 5,34 miliona u 1934 i 2,82 miliona u 1932. Postoje tri rezervna fonda, i to stalni rezervni fond koji iznosi 1,08 milion, opšti rezervni fond sa 4,38 miliona i fond Založnog zavoda sa 1,16 miliona dinara.

Ulozi na štednju iznose 37,3 miliona, dok su krajem 1934 bili 35,9 miliona. Prema 1934 porasli su ulozu po knjižicama obične štednje od 29,43 na 31,03 miliona, a broj ulagača popeo se od 5.608 na 5.816 lica. Novih štediša je bilo 920 sa uloženi 5,36 miliona, a isplaćeno je 712 celih uloga sa iznosom od 3,18 miliona dinara. Uprava štedionice je poklonila veću pažnju i omladinskoj štednji, koja pored povoljnog ekonomskog dejstva ima i veliki vaspitni značaj. U tome pogledu je postignut lep uspeh. Suma ovih uloga porasla je u 1935 samo za 276 hiljada, ali se broj đaka štediša popeo od 13.435 u 1934 na 16.845 u prošloj godini. Ulozi na štednju po tekućim računima iznose u 1935 godini 1,9 miliona prema

2,4 miliona u 1934. Ovakvi ulozu ne primaju se od privatnih lica, već samo od raznih ustanova, Beogradske opštine i od drugih opštinskih štedionica u našoj zemlji.

Štedionica je, kao i ranijih godina, vršila blagajničku službu Beogradske opštine. Za račun opštine u 1935 je primljeno ukupno 143,9 miliona, a isplaćeno 136,5 miliona dinara. U vezi s tim porasla je pozicija »Potraživanje opštine po raznim računima« sa 646 hiljada u 1934 na 9,09 miliona u 1935. Pasivni tekući računi, koji su svedeni od 13,07 miliona u 1932 na 5,46 miliona u 1935 godini, ne pretstavlja obavezu Opštinske štedionice po prirodi tekućih računa, nego je to kontra-pozicija računa u aktivni, po kome opština dužuje po lombardnom zajmu 5,46 miliona dinara.

Neobično su interesantne i promene pojedinih računa u aktivni. Pre svega treba zabeležiti znatni porast gotovine u blagajni i na žiro-računima, sa 10,96 na 15,9 miliona. Na gotovinu otpada oko 18% cele aktive. To su dve petine uloga. Da bi sačuvala svoju likvidnost, štedionica nije žalila znatni gubitak na kamati. Pored toga, ona je sebi obezbedila i potrebne kredite, tako da je u stanju da svakog trenutka odgovori svima zahtevima ulagača.

Zbog obilnosti raspoloživih sretstava eskont je povećan sa 11,6 na 14,1 miliona dinara. Krediti su odobravani prvenstveno ekonomski slabijim građanima, ali je uprava ipak postupala vrlo obazrivo. Bilo je samo 57 tuženih menica sa ukupnim iznosom od 183 hiljade. Od toga je već naplaćeno ili regulisano 7 menica u iznosu od 51 hiljade dinara. Zajmovi na hartije od vrednosti, koji su opali u 1934, u prošloj godini ponova su se uvećali i iznose 1,9 miliona dinara (1.054 založnice). Zajmovi na dragocenosti pokazuju stalni porast. Krajem prošle godine iznose 3,02 miliona prema 2,18 miliona u 1934. Ručna zaloga (zajmovi na stvari) omogućila je i siromašnijem svetu da dođe do povoljnog kredita. U 1935 ova pozicija iznosi 1,47 miliona prema 1,07 milion u 1934.

Dug Beogradske opštine kod štedionice iz ranijih godina po tekućem računu iznosi 16,9 miliona. Opština je redovno plaćala interes, a obećala je da će uskoro pristupiti i postepenoj isplati ovog računa. Zajam na hartije od vrednosti opštini, koji je prvobitno iznosio 15 miliona, smanjen je urednim otplatama na 5,46 miliona dinara.

Rad u filijalu, koji je ranijih godina bio sveden na najmanju meru, u 1935 bio je opet nešto življi. Filijal prima sa određene teritorije i molbe za nove zajmove, i šalje ih sa prikupljenim informacijama upravi na rešavanje. Pored toga, u filijalu se obavlja i regulisanje ranije odobrenih zajmova po menicama, primaju se i isplaćuju ulozu na štednju i naplaćuje za račun opštine za električnu energiju i vodu.

Račun gubitka i dobitka

Rashodi	1932	1933	1934	1935
	u hiljadama dinara			
Troškovi amortizacije	2.123	2.098	1.957	2.235
Kamata	2.372	2.107	1.929	1.674
Otpisi	732	370	153	230
Čista dobit	1.164	1.211	1.434	1.446
Prihodi				
Kamata	4.014	3.287	3.368	3.516
Provizije	308	281	170	144
Dobit na deviz. posl.	17	—	—	—
Prihodi od efekata	138	543	—	—
Vanredni prihodi	1.836	1.609	1.788	1.757
Napl. otpisi potraž.	72	54	103	105
Prihod od nepokretnosti	—	—	2	9
Razni prihodi	7	12	39	54
Zbir prihoda ili rashoda	6.392	5.787	5.470	5.585

Bruto prihodi u 1935 godini iznose 5,58 miliona, odnosno za 115 hiljada više nego u 1934 i za 200 hiljada manje nego u 1933 godini. U prošloj godini u odnosu na 1934 pri-

hodi od kamata su bili veći za 118 hiljada, razni prihodi za 15 hiljada, a приход od nepokretnosti za 7 hiljada. Nasuprot tome naplaćene provizije su bile manje za 26 hiljada, a vanredni prihodi za 31 hiljadu. Na strani rashoda veći su troškovi administracije za 278 hiljada, a otpisi za 77 hiljada dinara. U vezi sa maksimiranjem kamatne stope manja je i pasivna kamata. U 1935 ona iznosi 1,67 miliona prema 1,92 miliona u 1934. Čista dobit sa 1 milion 446 hiljada iznosi 12 hiljada više nego u 1933 i 286 hiljada više nego u 1932 godini.

Od ove dobiti dotira se 1 milion 129 hiljada rezervnim fondovima štedionice i 72,3 hiljade penzionom fondu, a isplaćeno je 100 hiljada kao prilog Gradskoj bolnici i 144,6 hiljada kao tantijema članovima oba odbora i činovnicima. Time je iscrpna čitava dobit. Inače, kao opštinska ustanova Opštinska štedionica i ne deli dividendu.

Prošle godine je definitivno rešeno i pitanje podizanja sopstvenog doma štedionice. Prilikom proslave svetskog dana štednje, 31 oktobra 1935, osvećen je temelj tog doma, koji se podiže na zemljištu dobivenom u zakup od opštine u Brankovoj ulici br. 2. Zgrada će biti gotova za useljenje u polovini septembra o. g.

U upravnom odboru su g. g.: Vlada Ilić, predsednik; d-r Drag. Đ. Novaković, potpredsednik; Evgenije Kiklić, Milan Stojanović, d-r Steva Popović, Stavra K. Trpković, d-r Mita Popović, Milivoje M. T. Stefanović, Nenad Đorđević i Milivoje U. Blagojević, članovi. U nadzornom odboru su gospoda: d-r Vlada T. Marković, predsednik; Jezdimir Đokić, potpredsednik; Dragomir Dragojević, d-r Avgust Pavletić i Miodrag Paunović, članovi.

ОСЈЕЧКА ЛЬВАОНИЦА ЖЕЉЕЗА И ТВОРНИЦА СТРОЈЕВА Д. Д. У ОСИЈЕКУ

Нема код нас много тако великих металургијских предузећа као што је Осјечка лџваоница жељеза и фабрика стројева. Поред своје осјечке творнице она има још једну у Камнику, а доскора је имала и фабрику пећи у Београду. Осјечка фабрика производи углавном облике теже ливене гвожђарске робе, а са друге стране пољопривредне машине и алат. У прошлој години уведена је и производња разних нових артикала међу којима су најважнији Олт генератори за погон аутомобила са плином од дрвеног угља. Осим тога фабрика гради моторе за упојни плин (Sauggas) из дрвета, угљена и т. д. у јачини од 40—200 коњских снага. Осјечка фабрика преузела је и производњу фабрике пећи у Београду која је ликвидирала. Фабрика Титан у Камнику израђује ситније коване предмете и тиме допуњује производњу осјечке лџваонице. За 1935 г. каже управа да је била још увек у знаку привредне депресије.

Из следећих упоредних бројева биланса за последње три године можемо видети да је фабрика показала леп и равномеран развитак.

Рачун изравнања

Активa	1933	1934	1935
	у хиљ. дин.		
Земљишта	159	159	159
Зграде	3.337	3.347	3.430
Уређај фабрике	3.176	3.356	3.603
Хартије од вредности	2.179	2.212	2.206
Благајна и Пошт. штедионица	66	195	153
Дужници и готове израђевине	6.212	4.826	5.919
Сировине, полуфабрикати	3.415	5.258	4.717
Пасива			
Главница	5.000	5.000	5.000
Резервни фонд	1.987	1.998	2.002
Резервни валутни фонд	440	440	440
Резерва за дубиозна потр.	—	—	100

Резерва за губитак на харт. од вред. —	—	—	481
Амортизација	4.236	4.658	5.112
Повериоци	6.630	7.041	6.794
Неподигнуте дивиденде	4	8	5
Прелазне ставке	245	116	—
Добитак	—	91	253
Збир биланса	18.546	19.353	20.187

Збир биланса је у сталном порасту са 18,5 мил. дин. у 1933 и 19,3 мил. у 1934, на 20,2 мил. у 1935 години. Властита сретства у ужем смислу сачињавају главница од 5 мил. дин. и резервни фонд од 2,002 мил., према 1,998 мил. и 1,987 мил. у претходним годинама. Остале резерве имају специјалну намену. Оне претстављају коректуру активе. Тако је резервни фонд за покриће штета од промене вредности новца корелат за дужнике у страним валутама чија је вредност пала, које фабрика може да реализује само по нижем курсу у динарима, него што је рачунала на основу ранијег курса. Резерва за сумњива потраживања од 100 хиљ. дин. образована је за покриће предвиђеног губитка на потраживању код Фабрике пећи а. д. у Београду, а за покриће изгубљене вредности акција тог предузећа резервисано је 481 хиљ. дин. Амортизације су фонд који се дотира годишњим отписима уређаја и алата; фонд износи 5,1 мил. дин. према 4,7 мил. у 1934 и 4,2 мил. у 1933 год. Повериоци износе 6,8 мил.; за 200 хиљ. дин. мање него у 1934 г., а за исту своту веће него у 1933 г. Осјечка лџваоница и творница стројева довољно је снабдевена капиталом. Однос сопственог према туђем капиталу је 1:1 и одржава се већ три године.

Највећи део капитала пласиран је у инвестиције, и то 7 мил. према 6,7 мил. у 1934 г. и 6,6 мил. у 1933 г. Сопствени капитал у целости покрива те инвестиције. Туђа сретства уложена су у ликвидније позиције. Хартије од вредности износе 2 мил. дин. и незнатно су промењене према претходним двема годинама. У 1933 години је приликом санације фабрике Титан у Камнику услед снижења капитала смањена вредност тих акција, које сачињавају највећи део позиције вредносних папира за 1 мил. дин. Капитал Титана у Камнику износи после санације 3 мил. дин. Првобитни капитал био је 5 мил. дин.; 1933 г. снижен је на 750 хиљ., а затим опет повећан на 3 мил. дин. Већина акција тог друштва налази се у поседу Осјечке лџваонице и творнице стројева. Други важнији пакет чиниле су акције Фабрике пећи а. д. у Београду. Пошто је капитал друштва изгубљен, вредност тих акција је у целости отписана, на тај начин што је на страни пасиве образован фонд за губитак на хартијама од вредности у износу од 481 хиљ. дин., колико су били билансирани поменути папири. Благајна и Поштанска штедионица износе 153 хиљ. дин. у 1935 г. према 195 хиљ. Дужници су порасли са 4,8 мил. дин. у 1934 години на 5,9 мил. у 1935. Сировине, полуфабрикати и готове израђевине су опале за 500 хиљ. и износе 4,7 мил. дин. Супротно кретање ових рачуна индицира пораст промета.

Рачун губитка и добитка

Расходи	1933	1934	1935
	у хиљ. дин.		
Пословни трошкови	2.965	3.116	3.577
Амортизација инвентара	380	422	454
Отпис неутеривих потраживања	923	—	—
Отпис хартије од вредности	994	—	—
Дотација резерви за дубиозна потраживања	—	—	100
Дотација резерви за губитак на хартијама од вредности	—	—	481
Пренос добитка	27	6	87
Чисти добитак	218	85	166
Приходи			
Бруто добитак	5.453	3.577	4.683

Камате државних хартија од вредности	14	18	8
Камате других хартија од вредности	13,5	—	—
Наплаћена отписана потраживања	—	28	—
Пренос добитка	27	6	87
Збир прихода или расхода	5.508	3.629	4.865

Даљи доказ за то имамо у повећању бруто добитка са 3,57 мил. у 1934 г. на 4,68. У 1934 г. пао је бруто добитак на најнижи ниво. Његов пораст у 1935 г. условљен је, са једне стране, порастом куповне моћи сељака, а са друге увођењем нових грана производње, генератора и мотора за дрвени плин и пећи.

Трошкови су релативно пали за 400 хиљ. дин, на 3,5 мил. у 1935 г., што показује да се они још налазе у фази дегресије, т. ј. на комаду у мањој мери расту него што би одговарало апсолутном повећању производње. Висина амортизација инвентара упоредно иде са вредношћу уређаја фабрике. Билансирана вредност уређаја фабрике порасла је са 3,1 мил. дин. у 1933 г. на 3,3 мил. у 1934 и 3,6 мил. у 1935, а годишња амортизација расте у истом времену са 380 хиљ. на 422 хиљ. и 454 хиљ. и износи 12% вредности уређаја фабрике. Осјечка љеваоница имала је још из прошле године добитак од 87 хиљ. који је тада пренела на рачун нове године. У 1935 г. постигнути добитак износи 166 хиљ. дин., дакле скоро дупло него у претходној години. Од укупног расположивог добитка, 252,8 хиљ. дин., Осјечка љеваоница и творница стројева плаћа 4% дивиденде што укупно чини 200 хиљ. дин., а у име тантијеме управном и надзорном одбору 21,5 хиљ. дин.; са 8 хиљ. или 5% дотира резервни фонд, а 22,9 хиљ. преноси на нови рачун. Акционари могу бити потпуно задовољни са постигнутим финансијским успехом. Што се самог друштва тиче, оно је поред дивиденде успело да одједном отпише близу 600 хиљ. не дирајући у висину редовног отписа, а осим тога преноси још на нови рачун 22 хиљ. дин. И према томе предузеће из прошле пословне године излази одлично фундирано и способно за даљу пословну експанзију.

У управном одбору Осјечке љеваонице и творнице стројева налазе се г. г.: Антун пл. Михаловић, председник, Јосип Шмит, д-р Никола Костренчић, Јулијо Соргер, Антонин Тилле, Јосип Кабелач, инж. Едгар Монтини и инж. Вјекослав Пилпел, генерални директор.

У надзорном одбору су г. г.: Јулијо Пфајфер, Чедомил М. Плавшић, Рикард Пискачек и Анте Шкарда.

RUDNICI UGLJA U ALEKSINCU B. D., ALEKSINAC

Ako se jednom bude pisala privredna istorija predratne Srbije, Rudnici uglja u Aleksincu B. D. uzeće u njoj jedno od najvažnijih poglavlja. Privredni razvitak zemlje usko je vezan za razvitak ovog preduzeća, koje je osnovano u Belgiji 1903 godine.

Rudarska koncesija na osnovu koje je osnovano akcionarsko društvo izdata je na 1210 ha zemljišta kod Aleksinca pod imenom Kraljevac i Novi Kraljevac. Ugljenokop je podeljen u tri revira: Sv. Đorđe, Sv. Aleksandar i Sv. Petar sa po dva moderno uređena okna (izвозно i zračно), pomoću kojih se vrši eksploatacija. Kapacitet proizvodnje je 90 vagona dnevno.

Za vreme rata društvo je pretrpelo velike štete; nemačke okupacione vlasti eksploatale su rudnike i na grabež izvadile oko 260 hiljada tona uglja i prilikom odvlačenja u jesen 1918 godine poništile su sav industrijski uređaj. Šteta je procenjena od nadležnih sudova na 15,73 miliona dinara. Kako država nije štetu nadoknadila, društvo ju je amortizovalo iz sopstvenih sretstava.

Posle rata Rudnici uglja u Aleksincu B. D. izvršili su i pored pretrpljene štete, koja im nije nadoknađena, velike in-

vesticije. Rudnik je morao da obnovi sve svoje instalacije, koje su od neprijatelja pri otstupanju potpuno uništene. Ovo povećanje je izvršeno u većem obimu, jer usled izvađenog uglja od strane neprijatelja, eksploatacija je sišla na znatno veću dubinu. Rudnik danas ima: 1) sopstvenu termo električnu centralu od 3200 KVA instaliranih i 1700 KVA u montaži; 2) tri moderno uređena izвозna okna sa električnim dizalicama, koje su predviđene za do 600 m dubine; 3) veliku radionicu sa livnicom; 4) vazдушnu železnicu od 5200 m dužine; 5) sopstvenu utovarnu stanicu u Adrovcu na glavnoj pruzi Beograd—Niš, gde je instalirano moderno pralište za oplemenjavanje uglja pomoću pranja najsavršenijim Rho-апаратима капацитета 90 тона/час; 6) своје радничке колоније на Sv. Đorđu, Sv. Aleksandru i Sv. Petru.

Sve su ove instalacije najmodernijeg tipa savremene tehnike, dok su kolonije sa radničkim stanovima potpuno higijenske i okružene lepim parkovima.

Investicije su tek omogućile snažno povećanje proizvodnje. Iz sledeće tablice vidimo da neto proizvodnja od 1920/21 g. stalno raste; posle 1930/31 usled krize pada; a zatim opet raste i u 1934/35 godini se već približuje maksimumu iz 1928 godine.

Godina	Neto proizvodnja	Sopstvena potrošnja	Prodaja u tona ma
1920/21	33.728	—	33.700
1921/22	66.571	—	66.500
1922/23	70.147	—	70.000
1923/24	65.041	—	65.000
1924/25	78.395	—	78.300
1925/26	89.817	—	89.000
1926/27	97.689	5.811	91.400
1927/28	114.253	5.980	107.868
1928/29	114.784	6.160	108.064
1929/30	98.656	7.202	91.304
1930/31	98.782	10.133	88.735
1931/32	80.584	12.494	66.601
1932/33	82.075	10.579	73.142
1933/34	98.303	11.760	87.711
1934/35	112.437	12.573	96.907

Bruto proizvodnja porasla je sa 130 hiljada tona u 1933/34 g. na 149.8 hiljada u 1934/35 god., od čega se prilikom pranja i sortiranja izgubilo u prethodnoj godini 31,7 hiljada tona ili 24,4%, a u prošloj godini 37,4 hiljade odnosno 25%. Neto proizvodnja koja je u 1933/34 godini prema prethodnoj porasla za 20%, u 1934/35 porasla je za daljih 14%, ali ako uporedimo apsolutne brojeve, porast je isti kao i u prethodnoj godini. Sopstvena potrošnja uglja, iako je apsolutno porasla sa 11,7 hiljada tona u 1933/34 g. na 12,5 hiljada tona u 1934/35 g., relativno je, prema neto proizvodnji, neznatno opala, sa 12% na 11%. Analogno će biti i kretanje ostalih troškova t. j. oni sporije rastu nego proizvodnja. U 1932/33 i 1933/34 budžetskoj godini društvo je isporučilo državnim železnicama 19.000 tona odnosno 22,4 hiljade tona uglja, što čini jedva jednu četvrtinu neto proizvodnje. Tri četvrtine proizvodnje prodaju se industrijskim preduzećima i privatnicima, što pokazuje, da je prodajna organizacija preduzeća odlična. Ova srazmera od 1/4 ukupne prodaje za državne železnice i 3/4 za potrošnju privatne industrije ne postoji kod nijednog drugog ugljenokopa u zemlji. Razumljivo je da je plasiranje 3/4 ukupne prodaje na tržištu uglja kod privatne industrije mnogo teže no kod državnih železnica. Očigledno je, dakle, da je ugalj odličnog kvaliteta, što pokazuje i stalan porast prodaje. Kod ovakvog stanja stvari, nerazumljivo je, zašto državne železnice iz ovog rudnika uzimaju tako malu količinu, kad već od sviju ostalih rudnika uzimaju znatno veće procenete, s obzirom na ukupnu proizvodnju rudnika. Ovo je još čudnovatije kad se zna da je ugalj vrlo dobar za sve vozove sam i u mešavini i

da aleksinački rudnik leži na glavnoj pruži a u neposrednoj blizini većih ložionica.

Prvobitna glavnica je iznosila 1.000.000 belgijskih franaka od čega je 100.000 franaka uneseno u aporima; u 1914 godini je usledilo povišenje na 1,5 miliona franaka, a posle rata 1919 godine na 4,5 miliona franaka. U 1924 god., kada je naša država produžila koncesiju društvu za daljih 50 godina, glavnica je povišena na 6 miliona belg. franaka, putem nove emisije od 3.000 komada akcija od po 500 franaka nominale, koje su preuzeli stari akcionari po kursu od 800 franaka. Glavnica u bilansu iznosi 6 miliona belgijskih franaka, a podeljena je u 12.000 komada akcija po 500 franaka. Na vanrednom zboru akcionara, 12 februara 1936 u Bruxelles-u, odlučeno je da se glavnica poveća na 15 miliona belgijskih franaka. Iz bilansnih cifara najbolje ćemo videti uticaj ove mere na strukturu kapitala.

Račun izravnjanja

na dan 30 septembra u hiljadama belg. franaka

Aktiva	1932	1933	1934	1935
Investicije	8.421	7.778	6.500	6.181
Valorizovane investicije	10.173	10.173	10.173	10.173
Hartije od vrednosti	783	630	530	527
Gotovina i banke	2.135	3.306	4.704	6.480
Zalihe i materijal	1.712	856	872	879
Razni dužnici	5.333	5.798	5.362	6.421
Ostave i garantije	105	95	105	153
Pasiva				
Glavnica	6.000	6.000	6.000	6.000
Zakonska rezerva	1.000	1.000	1.000	1.000
Rezervni fond	5.600	5.303	4.654	4.654
Rezerva valorizacije	10.173	10.173	10.173	10.173
Amortizacioni fond valorizovanih investicija	2.400	3.200	4.000	4.800
Poreska rezerva	322	227	—	—
Neisplaćena dividenda	556	13	—	15
Neisplaćena nadnica	—	—	—	130
Poverioci	1.022	756	346	536
Ostave, garancije	105	95	105	153
Dobitak	1.403	1.651	1.823	3.293
Zbir bilansa	28.661	28.637	28.246	30.813

Rezerve su vrlo velike. Prema kapitalu od 6 miliona franaka one iznose 20,6 miliona, dakle više nego trostruko. Akcije koje su glasile na 500 fr. nominale u stvari su predstavljale učešće u mnogo većem kapitalu nego što je to odgovaralo nominalnom iznosu. Vodeći računa o tome, društvo je odlučilo da akcije u buduću ne glase na utvrđenu nominalu. Dakle, usvojen je tip akcija, vrlo čest u zapadnim zemljama, a naročito u S. A. D., koje ne glase na određenu nominalu, već na udeo u čistoj imovini. Društvo je ujedno povećalo glavnicu upotrebom rezerve. Iz društvene odluke ne vidi se o kojoj se rezervi radi, ali po bilansu izgleda verovatno da se radi o prečišćavanju valorizovanih investicija, koje su pomoću amortizacionog fonda od 4,8 miliona dinara već i onako skoro do polovine otpisane. Stvarno stanje niukoliko se ne menja. Povećanje glavnice se sastoji iz knjigovodstvene operacije prenosa stavke sa jednog računa na drugi. Zakonska rezerva i pravilima predviđeni fondovi se ne smanjuju; čak može da dođe i do njihovog povećanja, ako se višak valorizacione rezerve od 1,1 miliona, koji ostaje posle povišenja glavnice, prenese na jedan ili drugi račun. Druga je mogućnost, da se ovom svotom dotira amortizacioni fond. U pasivi bilansa promeniće se naziv, ali, što je mnogo važnije, sopstvena sretstva mogu postati samo veća, a ne manja, s obzirom na visinu dobitka. Već smo u prošlogodišnjoj analizi istakli da Rudnici uglja u Aleksincu rade skoro bez tuđih sretstava. Prema 26 mil. franaka sopstvenih sretstava, tuđa sretstva iznose svega 536 hiljada prema 346 hiljada u prethodnoj godini. Ona su dakle neznatna. Ni

prelazne stavke, kao što su neisplaćena nadnica i dividenda, u ukupnom iznosu 190 hiljada, ne menjaju sliku, a osim toga one su po svojoj prirodi sasvim kratkoročne.

Prelazeći na aktivu, možemo u vezi sa malo pre izloženim stanjem konstatovati da su ne samo investicije, zalihe i materijal pokriveni sopstvenim sretstvima, što kod industrijskih preduzeća pretstavlja optimalno stanje, nego da je i finansiranje prodaje usledilo najvećim delom iz sopstvenih sretstava. Investicije ukupno iznose 16,1 mil. belg. fr. od čega 10 mil. otpada na valorizirane investicije koje imaju svoju odgovarajuću stavku u istoj visini u pasivi; ostatak od 6 mil. otpada na ostale investicije. Ova se pozicija, suprotno onoj valoriziranih investicija, menja; smanjila se za 320 hiljada belg. fr. prema prethodnoj godini, usled otpisa, koji je iznosio 650 hilj. Investicije su, dakle, per saldo povećane za 330 hilj. fr. koliko su stale nove. Skoro su nepromenjene prema prošloj godini hartije od vrednosti sa 527 hilj. fr. prema 530 hilj. u prethodnoj godini i zalihe i materijal sa 879 hilj. prema 872 hiljada. Dužnici su se povećali sa 5,3 mil. belg. fr. u 1934 na 6,4 mil. u 1935 god., dakle za 1,1 milion tj. 20%. Povećanje proizvodnje zahtevalo je proširenje kreditiranja u dosta velikoj meri, ali, kao što smo videli prilikom analize pasive, nije bilo potrebno da se društvo u tu svrhu zaduži. Prema tome poslovna ekspanzija počiva na apsolutno zdravim temeljima.

Račun gubitka i dobitka

na dan 30 septembra u hiljadama belg. franaka

Rashodi	1932	1933	1934	1935
Amortizacija	750	1.400	650	650
Amortizacija valorizirane investicije	800	800	800	800
Otpis hart. od vrednosti	150	100	—	—
Dobit za podelu	—	—	373	1.842
Prihodi				
Prenos dobiti	291	—	—	—
Prihodi proizvodnje	1.172	1.651	1.823	3.293
Uzeto iz rezervnog fonda	—	649	—	—
Zbir prihoda ili rashoda	1.700	2.300	1.823	3.293

Struktura računa dobitka i gubitka ne odgovara onoj koja je kod nas uobičajena. Račun gubitka i dobitka sastavljen je prema belgijskim i francuskim uzansima i pretstavlja podelu bruto dobiti. Ovom prilikom potrebno je da ukažemo na običaj društva, da preračunava dinare u belg. franke, i to već deset godina po kursu 158 dinara za 100 belg. franaka. To je bio i stabilizacioni berzanski kurs. Uprkos primu od 28,5% primenjenom od Narodne banke od 1 januara 1933 god. društvena uprava ostala je pri stabilizacionom kursu, pošto je smatrala da disparitet, prouzrokovan primom, nije definitivn. Depresijacija belg. franka u proleće prošle godine zaista je opravdala to gledište, a uprava u svom godišnjem izveštaju napominje da je odnos između dinara i belg. franka uspostavljen na ranijoj osnovi. Nepromenjeni obračunski kurs je neobično važan i sa stanovišta komparabiliteta bilansa. U računu gubitka i dobitka bruto dobitak je porastao sa 1,8 mil. belg. fr. na 3,29 odnosno za 83%. Videli smo da je proizvodnja porasla, ali u daleko manjoj meri. Uzevši u obzir dalje elemente koji utiču na formiranje bruto dobitka, preostaju kao odlučujući faktori troškovi proizvodnje i prodajne cene. Kako se cena prodaje uglja smanjila kod svih domaćih rudnika bez izuzetka, to znači, da se uspeh Rudnika uglja u Aleksincu u pogledu porasta dobitka ima pripisati prvenstveno povećanju prodajne tonaže i smanjenju cene koštanja blagodareći savršenosti instalacija i racionalizaciji proizvodnje. Društvo za ovo ima da zahvali blagovremeno izvršenim investicijama, koje su omogućile potpuno oplemenjivanje i krajnju valorizaciju izvađenog uglja i njegovu racionalnu upotrebu u industriji. Otpisi koji su za poslednje dve godine stalni, apsorbovali su

1,45 mil. belg. fr. tako da je kao čist dobitak za raspodelu ostalo 1,8 mil. od čega će se platiti dividenda 125 fr. po akciji, ukupno 1,6 mil.; 52,6 hilj. preneće se na novi račun a ostatak otpada na tantijeme i dnevnice članova upravnog i nadzornog odbora.

U upravi se nalaze sledeća gospoda: Charles Brunard, Bruxelles, predsednik; Maurice Herve, Trooz, potpredsednik; Prime Arnould, Aleksinac; Maurice Cardinal, Bruxelles; Louis Dupont, Douai; Ferdinand Gramberg, Beograd; Vasilije I. Jovanović, Beograd.

U nadzornom odboru su gospoda: Robert Arnould, Zagreb; Paul Herve, Trooz i Joseph Wery, Fosses.

TRGOVAČKA BANKA, CETINJE

Godišnji izveštaj upravnog odbora je i ove godine kao i u prethodne tri, prožet dubokim pesimizmom. Privredni razvitak Crne Gore zaista daje povoda za ozbiljnu zabrinutost. Zanatstvo i trgovina su u zastoju, cene stočarskih proizvoda koje Crna Gora uglavnom ima manje su porasle nego one biljnih, koje ona mora da kupuje. Prema izveštaju Narodne banke indeks cena stočarskih proizvoda u 1935 god. porastao je svega za 1,2 poena, sa 55,4 u 1934 god. na 56,6 u 1935 god., dok je indeks biljnih proizvoda porastao u istom periodu sa 57,4 na 68,2, za blizu 11 poena. Osiromašenje širokih slojeva iskorišćuje se za nesavesnu agitaciju u narodu protiv plaćanja dugova. I kod izvršnih vlasti nailaze poverioci, a naročito banke na teškoće kod naplaćivanja svojih već dosuđenih potraživanja.

Trgovačka banka na Cetinju osnovana je 1909 godine. Ona je vrlo dobro fundirana, a ima i odličnih veza, od kojih je najvažnija Zemaljska banka u Sarajevu, tako da je uprava uspela da veže kraj s krajem uprkos teškim vremenima. Imovno stanje i postignuti poslovni rezultat najbolje se vide iz sledećih računa izravnjanja i dobitka i gubitka:

Račun izravnjanja

Aktiva	1933	1934	1935
u hiljadama dinara			
Gotovina	212	127	183
Menice	4.025	3.978	4.005
Hartije od vrednosti	390	374	410
Dužnici	1.668	1.545	1.612
Nepokretnosti	1.032	1.032	1.032
Inventar	70	70	67
Ostave, garantije itd.	4.408	4.247	4.536
Pasiva			
Glavnica	1.922	1.922	1.922
Rezervni fond	497	500	505
Pensionni fond	36	37	38
Stari uložni na štednju	2.620	2.230	2.222
Novi uložni na štednju	—	120	168
Poverioci	1.558	1.557	1.592
Reeskont kod Narodne banke	720	720	819
Neisplaćene dividende	—	—	14
Čist dobitak	28	27	28
Zbir bilansa	7.397	7.128	7.309
Ostave, garantije itd.	4.408	4.247	4.536

Račun dobitka i gubitka

Rashodi	1933	1934	1935
Kamata	426	291	219
Troškovi	420	342	260

Poreza	—	—	17
Stanarina	—	—	27
Takse i pristojbe	—	—	11
Čist dobitak	28	27	28

Prihodi

Kamata	490	507	415
Provizije	335	41	47
Prihodi od nepokretnosti	107	98	83
Prenos dobitka	22	25	16
Zbir prihoda ili rashoda	954	671	562

Kapital Trgovačke banke po statutima iznosi 2 mil. din., od čega je uplaćeno 1,922 mil. S obzirom na teška vremena uprava nije plasirala akcije u toku 1935 god. Ona stvarno mirne duše može da čeka na bolja vremena, pošto raspolaže velikom rezervom od 505 hilj. din., većom od četvrtine glavnice. Stari uložni na štednju smanjili su se za 8 hilj. din. prema prošloj godini i iznose 2,2 mil. Novi uložni koje banka isplaćuje na zahtev, porasli su sa 120 hilj. u 1934 god. na 168 hilj. u 1935 god. Reeskont kod Narodne banke porastao je u još većoj meri, za blizu 100 hilj. din., sa 720 hilj. na 819 hilj. din. Banci je time ukazano poverenje od strane ulagača i novčanične banke. Poverioci pokazuju neznatan porast za 36 hilj. din., sa 1,55 mil. na 1,59 mil.

Banka je proširila svoje poslovanje u skromnom obimu, srazmerno povećanju raspoloživih sredstava. Menice su porasle za 3,97 mil. na 4 mil. One su, kako uprava u izveštaju veli, snabdevene dobrim žirom, a delimično pokrivena i hipotekom. Dužnici su neznatno porasli za 67 hilj. din., sa 1,54 mil. u 1934 god. na 1,61 mil. u 1935 god. Hartije od vrednosti su porasle sa 374 hilj. din. na 410 hilj. usled kupovine državnih hartija od vrednosti. Nepokretnosti su ostale nepromenjene sa 1 mil. din., a sastoje se iz dve kuće na Cetinju, jedne u Beranima i zemljišta. Procena nepokretnosti bila je oprezna, tako da ova pozicija sadrži tih rezervi. To je takođe slučaj sa inventarom koji je bilansiran sa 67 hilj. din. Gotovina je porasla sa 127 hilj. u 1934 god. na 183 hilj. Njena visina je odmerena tako da je ona potpuno dovoljna za isplatu svih eventualnih potraživanja od blagajne.

Čisti dobitak bio je u 1935 god. 28 hilj. din., tj. isti kao u 1933 god., a za 1 hilj. din. veći nego u 1934 god. Porast obrtnog kapitala sa 7,1 mil. u 1934 god. na 7,3 mil. u 1935 g. nije imao za posledicu povećanje dobitka, usled smanjenja kamata. Prihodi od kamata smanjili su se na 415 hilj. u 1935 god. prema 507 hilj. u prethodnoj godini. Provizije su neznatno povećane sa 41 hilj. din. u 1934 god. na 48 hilj. u 1935 god. Prihodi od nepokretnosti su neznatno smanjeni za 15 hilj. din. na 83 hilj. u 1935 god. zbog pada kirije. Kamate na obaveze su pale za svega 72 hilj. din. Banka je od 1931 god. dosledno sprovodila politiku štednje. Za to vreme reducirana su četiri činovnika, plate su snižene za 44%, a materijalni rashodi smanjeni za 55%. U 1935 god. troškovi su smanjeni za 27 hilj. na 315 hilj. din.

Iz završnih računa Trgovačke banke na Cetinju jasno se vide znaci poboljšanja. Bančina uprava je učinila sve što stoji do nje da poslovanje krene napred.

U upravnom odboru su g. g.: Aleksa V. Martinović, predsednik; d-r Nikola Jergović, Marko Ivanović, Dimitrije Miladinović, Milo Vrbica, Jovo Radifković, Đuro Ralović, Vladimir Vujošević, Kosto Popović, Mitar Lazović i Zef Šestani. Članovi nadzornog odbora su g. g.: Jovan Dapčević, predsednik; Mihajlo Biljanović, Novak Milošević, Marko Milošević i Petar Kosmajac.